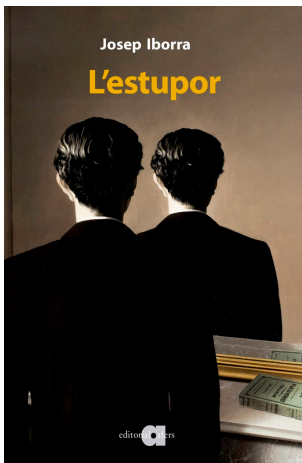

Inici

«L'estupor», de Josep Iborra: Lego, ergo sum

nuvibo

dv., 14/09/2018 - 08:43

Iborra, Josep. *L'estupor*. Catarroja, etc.: Afers, 2018. 224 p. (Literatures; 14). ISBN 978-84-16260-50-8. 17 €.

Mais ne lisez pas, comme les enfants lisent, pour vous amuser, ni comme les ambitieux lisent, pour vous instruire. Non, lisez pour vivre.

Gustave Flaubert: Carta a Mademoiselle Leroyer de Chantepie. Juny del 1857.

Josep Iborra fou un lector tan feliç, un home tan convençut que llegir i viure són la mateixa cosa, que la millor manera que va trobar d'habitar per sempre més el paradís de la literatura fou explicar-ho. Contar com els llibres i la lectura li van obrir els ulls a la vida.

Explicar l'experiència de la literatura per explicar-se un mateix.

L'estupor és això, un garbellat pòstum de reflexions, de lectures i de pensaments inèdits recollits en més d'un centenar de texts o petits capítols d'extensió i temàtica molt diverses. Entre la magnífica «Nota preliminar», redactada pel seu fill –l'escriptor Enric Iborra–[\[1\]](#) i la nota autobiogràfica que hi fa d'«Epíleg», tenim un retrat clar, concís i ben perfilat de l'autor. Posar-li l'etiqueta de «crític literari», sense esmentar-hi el seu periple vital, seria, a més d'una injustícia, un greu error d'enfocament.

A Josep Iborra, com a tants altres companys d'universitat, de tertúlies i de llibreries de vell a la València de mitjan dels anys cinquanta, també el rosegava per dins el corcò de la literatura; com a Joan Fuster, com a Vicent Andrés Estellés i com a tants altres joves d'aquell temps de grisor. La postguerra havia deixat la cultura valenciana en poc més que un erm i els joves intel·lectuals començaren a agrupar-se al voltant de projectes humils, de trinxera, segons qualificarà Iborra en molts dels seus escrits posteriors. La revista *Claustro* era un d'ells. En aquella publicació, guiada per Vicent Ventura i Josep Garcia Richart, trobem el primer text, en castellà, de Josep Iborra, una ressenya del poemari *Ales o mans* de Joan Fuster. Arran d'aquestes col·laboracions coneix Fuster, qui l'anima a escriure en català, i s'estrena en *Pont blau*, una de les moltes i successives revistes catalanes publicades a l'exili, a Mèxic. La contribució d'Iborra a la creació literària en aquests anys de la represa valencianista, conclou amb la publicació a l'editorial Torre, l'any 1955, del recull de contes *Paràboles i prou*. Després d'aquest llibre, i durant la dècada dels seixanta, un llarguíssim punt i a part. Un silenci, però, farcit d'acció, de vida, de compromís: les llicenciatures, les precarietats intermitents, el casament, les oposicions, la salut que es ressent, la militància impenitent en un valencianisme cultural i polític que a

casament, les oposicions, la salut que es ressent, la militància imperient en un valencianisme cultural i polític que, a finals dels seixanta, salta de les tertúlies del cap i casal a les principals capitals de comarca del país.

Els anys setanta són els de l'eclosió de tot aquest moviment cultural que s'havia anat gestant en la clandestinitat. Els escrits de Fuster comencen a circular entre el jovent. La reivindicació cultural i lingüística agafa embranzida a mesura que s'acosta el final del dictador, i els aplecs, els cursos de gramàtica, les revistes locals i comarcals i les llibreries es multipliquen. La literatura en català al País Valencià s'omple de cares noves, d'autors novells i d'altres que no ho són tant, però que es posen per primera vegada a l'abast d'un públic lector que aprèn a llegir en la seua llengua i que necessita que algú l'acompanye en aquest procés de descoberta del seu imaginari literari. Ningú com Josep Iborra, un militant de la felicitat lectora, per sumar nous lectors en català, per ajudar a normalitzar la literatura i la cultura pròpies, per sacrificar la seua individualitat creadora contribuint a bastir el relat d'un país que començava a narrar-se en la seua pròpia llengua.

Els articles, les ressenyes, els pròlegs i els estudis crítics d'Iborra sobre la literatura contemporània valenciana es compten per centenars a les dues dècades dels setanta i vuitanta, la majoria d'ells publicats a les principals revistes culturals del moment: *L'Espill*, *Saó*, *El Temps*, *Revista de Catalunya*, *Serra d'Or*, *Caràcters*... Però no és fins mitjans dels anys noranta que tot aquest volum d'obra publicada no agafa un altre sentit, diríem que més acadèmic, en editar-se les dues primeres compilacions de l'obra d'Iborra: *Confluències: una mirada sobre la literatura valenciana actual* (València: Institució Alfons el Magnànim, 1995) i *La trinxera literària (1974-1990): estudis sobre literatura catalana al País Valencià* (València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995). Ell mateix, a la «Introducció» a aquest últim llibre, ens parla de com van ser aquelles dues dècades de participació activa en la difusió i promoció de la literatura en català al País Valencià:

«... són textos escrits dins el mateix corrent de la nostra peripècia cultural col·lectiva de les dècades dels setanta i dels vuitanta. Vaig redactar quasi tots aquests papers sobre la marxa, paral·lelament a l'aparició de les obres literàries a més de les ressenyes, moltes, i algun pròleg que escrivia més de prop sobre llibres en particular. En definitiva, aquests papers formen part, sense a penes distància, de la nostra història d'aquells anys. Hi havia pel mig el compromís cívic, la passió –més que la pura curiositat acadèmica– per veure què es fabricava entre nosaltres en el camp de la literatura [...] Jo volia seguir i analitzar aquest procés perquè m'hi trobava implicat i complicat.»

A aquestes dues primeres compilacions se n'afegiren dues més en la dècada següent, però aquesta vegada es tractava de material inèdit: *Inflexions* (Bromera, 2005) i *Breviari d'un bizantí* (Arola, 2007). A més de la reflexió assagística, i també amb caràcter pòstum, els dos últims llibres de Josep Iborra que han vist la llum han estat la seua tesi doctoral, llegida en 1984, *Humanisme i nacionalisme en l'obra de Joan Fuster* (PUV, 2012) i *Fuster, una declinació personal* (PUV, 2014). Joan Fuster, amb qui Iborra va mantenir una estreta amistat des dels anys cinquanta, va ser, junt amb la literatura valenciana contemporània, l'altre gran tema de reflexió del nostre autor, des que l'any 1982 aparegués el seu *Fuster portàtil*.

L'estupor esdevé, doncs, una oportunitat més de seguir aprofundit en la permanent reflexió crítica en què s'instal·len els assaigs d'Iborra, tan amerats del seu admirat Michel de Montaigne. Com el pensador francès, Iborra era un grafòman, un practicant avançat del *nulla dies sine linea*, algú que pensava escrivint i que ho feia en quaderns, blocs –els seus dietaris n'ocupen més de seixanta– fulls solts o, fins i tot, en les targes d'invitacions a presentacions de llibres o inauguracions d'exposicions. L'essència de *L'estupor* és l'anàlisi dels altres, de la realitat, del món, partint de la interrogació del jo, de l'experiència pròpia. Més que en l'especulatiu *nosce te ipsum* dèlfic, Iborra se situa en l'extraversió, en una mena de filosofia *in fieri*, d'autoconeixement més a partir dels fets que dels pensaments. Segueix,

al capdavall, la màxima de Montaigne: *Fais ton fait et te connais*. El fil conductor del centenar llarg de texts de *L'estupor* és la literatura com a experiència de vida, tant des del punt de vista de la creació –l'escriptura– com des del fet de la re-creació mitjançant la lectura.

Els tipus de lectors i la relació entre el pas del temps i les maneres i motivacions del llegir són, potser, els temes més recurrents del llibre. Als primers, Iborra els classifica de maneres molt diferents. Hi ha el lector que busca emmirallar-se en el text, el que es vol reconèixer i espera, per tant, que l'autor li done la raó, que pense com ell. En l'extrem oposat, hi ha el lector que busca conèixer-se a través de la lectura, el que busca en el text els interrogants que l'ajuden a pensar-se, a eixamplar els seus horitzons. Des del punt de vista de la fidelitat, hi ha el lector «don Joan», aquell que s'apassiona molt per un llibre que no tardarà a oblidar, i el lector contrari, el lleial, que rellegeix i acostuma a tenir llibres de capçalera. I hi ha també el «gran lector», en quantitat i en qualitat, que no és més que un escriptor frustrat. N'hi ha també de bons i de dolents.

El bon lector és el que domina les regnes del text, aquell que no es deixa atrapar per l'artifici i, al mateix temps que gaudeix de la història, és capaç de detectar els seus mecanismes interns; aquell que identifica, en el *basso continuo* de la veu narrativa, el perfil d'un autor concret. El bon lector és el que llegeix per viure, per ampliar la percepció que es té del món i de la pròpia consciència, per entendre els altres i entendre's ell mateix. El lector dolent, per contra, és el que perd de vista el món per la mala pràctica de la lectura, el que es consumeix en el text com aquelles papallones que senten un atracció tan gran per la llum que s'hi llancen per morir cremades. És el lector que corre el perill, diu Iborra, de «literaturitzar-se» perquè busca en la literatura una altra vida a la qual poder fugir, distinta a la seua; com Alonso Quijano o Emma Bovary, presents en més d'un text d'aquest llibre. El primer lector, el bon lector, és lliure; l'altre, un esclau de la literatura. I el millor de tots, segons Iborra, és el lector sense cànons. Finalment, hi ha «El lector vell», un text que és una metàfora preciosa sobre com s'encara el fet lector quan s'arriba a la vellesa, quan lectura i vida es dissocien, quan es llegeix «des de l'altra riba [...], a la llum de ponent», quan la lectura ja no eixampla horitzons ni aixeca talaies per albirar el futur.

Al lloc que ocupa la lectura en la vida, Iborra hi dedica també un grapat de texts –«Literatura i vida», «Llegir per a viure», «Llegir i viure», «Llegir o viure»...–, travessats, tots ells, per la idea de la felicitat lectora i de la lectura com a experiència de vida, de coneixement. A «Llegir i viure» es fan afirmacions que remetent a la veu «lectura» del *Diccionari per a ociosos* de Joan Fuster, un recull d'assaigs del 1978, de temàtica i extensió desiguals, que acudeix automàticament al pensament en prendre contacte amb el format i l'estructura de *L'estupor*. «Llegir no és fugir de res», és «un viatge al nostre propi centre», diu Iborra. «Llegir no és fugir [...] l'amor a les coses i als homes, en la seva tragèdia fatal, es manifesta igualment en el gust del lector. Al capdavall, llegir és seguir vivint, i cadascú ho fa a la seva manera», diu el de Sueca.

I hi ha, també, el plaer, la *delectatio morosa* de fer durar com més millor el goig provocat per la lectura, «*il piacere del l'indugio*» que reclamava Umberto Eco en una de les últimes cartes que va enviar a *La bustina di Minerva*. Conscient del miratge de la relectura, de la impossibilitat de reviuere l'emoció primera que sentírem amb el descobriment d'un determinat llibre, Iborra es dol amb reflexions carregades de bellesa, com aquesta del capítol «Llegir i rellegir»:

«Ara, ja no podem llegir aquells llibres com abans, com una promesa oberta de felicitat. No bufa aquell ventet que tan fàcilment els feia lliscar dins de nosaltres com per un riu tranquil. De vegades, però, sembla que retorna un moment i ens porta aquell perfum antic [...] És un viatge cap a nosaltres mateixos. Volem tornar a ser «aquell» lector d'aquell llibre. Captar-hi el ressò de nosaltres mateixos, provocar-lo.»

L'estupor és, en definitiva, un llibre candidat a ser revisitat, pel que té de retrobament, de mirall i de descobriment d'un

mateix en l'exercici feliç de la lectura.

Neus Castellano, bibliotecària

Twitter: <https://twitter.com/neuscast>

[1] Enric Iborra ha col·laborat en diverses ocasions en aquest blog. N. de la R.

tipus document

[altres treballs](#)

[Butlletí](#)

Blog de l'Escola de Llibreria 2013-

[Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals – Universitat de Barcelona](#)

[Gremi de Llibreters de Catalunya](#)

Segueix-nos també a:

El Blog de l'Escola de Llibreria no subscriu necessàriament les opinions expressades pels autors dels articles.

RSS

Els continguts del blog de l'Escola de Llibreria de la Facultat d'Informació i Mitjans Audiovisuals de Barcelona estan subjectes a una llicència [BY-NC-ND de CC](#).

[Contacte](#)